

Neodůvodněné průtahy v řízení a zastavení trestního stíhání

Ve zcela výjimečných až extrémních případech lze zastavit trestní stíhání s odkazem na článek 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod za použití analogie. Takové rozhodnutí je však třeba vnímat jako zcela výjimečné řešení, jež musí být individuálně a přesvědčivě zdůvodněno s ohledem na konkrétní okolnosti případu, s přihlédnutím k zájmům obviněných na straně jedné, ale též i k zájmům dalších subjektů bezprostředně zúčastněných na straně druhé, kteří mají rovněž právo na spravedlivý proces s obviněným, který neodůvodněné průtahy nezapříčinil, přičemž současně takové rozhodnutí musí vést k spravedlivému posouzení případu a konečně i k spravedlivému rozhodnutí. Zásadně by se mělo jednat o takové situace, kdy věc ještě není ani ve stadiu nařízení hlavního líčení soudem prvního stupně.

(Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 7 Tdo 1284/2003, ze dne 13.11.2003)

Nejvyšší soud rozhodl o dovolání, které v trestní věci vedené u Krajského soudu v Brně pod sp. zn. 2 T 55/94 podala nejvyšší státní zástupkyně v neprospěch obviněných M. H., J. M. a M. P., proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 29. 1. 2003, sp. zn. 3 To 116/2002, tak, že podle § 265k odst. 1 tr. ř. se usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 29. 1. 2003, sp. zn. 3 To 116/2002, zrušuje a podle § 265l odst. 1 tr. ř. se Vrchnímu soudu v Olomouci přikazuje, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Z odůvodnění :

Rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 10. 7. 2001, sp. zn. 2 T 55/94, byli obvinění M. H., J. M. a M. P. uznáni vinnými trestným činem zkrácení daně, poplatku a podobné dávky podle § 148 odst. 1, 3 tr. zák. platného do 31. 12. 1993 a shodně odsouzeni podle § 148 odst. 3 tr. zák., § 40 odst. 1 tr. zák. k trestu odnětí svobody na dva roky, jehož výkon byl podle § 58 odst. 1 písm. a) tr. zák. podmíněně odložen na zkušební dobu stanovenou podle § 59 odst. 1 tr. zák. na pět let.

Podle zjištění krajského soudu se obvinění trestného činu dopustili tím, že společně v době od 6. 1. 1992 do 3. 3. 1992 jako majitelé obchodní společnosti B.O.S. F., spol. s r. o., B., odebírali od různých obchodních společností alkoholické nápoje za cenu bez daně z obratu a následně je prodávali dalším obchodním společnostem, avšak za cenu s daní z obratu, a přestože jim v těchto případech vznikla povinnost odvést daň z obratu v celkové částce 39.336.248,- Kč, uvedenou daň Finančnímu úřadu B. neodvedli, ale naopak se svoji daňovou povinností snažili administrativně zakrýt fiktivními účetními převody zboží z obchodní společnosti B.O.S. F., spol. s r. o., na obchodní společnost M. za cenu bez daně z obratu a zpět za cenu s daní z obratu.

Proti rozsudku krajského soudu podali odvolání obvinění M. H., J. M. i M. P. a v neprospěch těchto obviněných podal odvolání i státní zástupce. Usnesením Vrchního soudu v Olomouci ze dne 29. 1. 2003, sp. zn. 3 To 116/2002, byl z podnětu odvolání státního zástupce i všech obviněných rozsudek krajského soudu podle § 258 odst. 1 písm. b) tr. ř. zrušen. Za podmínek § 259 odst. 3 tr. ř. bylo nově rozhodnuto tak, že podle § 223 odst. 1 a § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř. per analogiam bylo trestní stíhání obviněných M. H., J. M. a M. P. pro trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné dávky podle § 148 odst. 1, 3 tr. zák. zastaveno. Vrchní soud zastavil trestní stíhání obviněných s odůvodněním, že postupem orgánů činných v trestním řízení, zejména pak Krajského soudu v Brně, bylo extrémním způsobem porušeno jejich právo na projednání věci v přiměřené lhůtě zakotvené v článku 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Toto zjištění vedlo vrchní soud k závěru, že ač trestní řád neobsahuje výslovné ustanovení o nepřijatelnosti trestního stíhání, které by bylo důsledkem porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy, byly splněny podmínky pro zastavení trestního stíhání podle § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř. za použití analogie.

Nejvyšší státní zástupkyně podala proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci v zákonné lhůtě dovolání v neprospěch

obviněných M. H., J. M. i M. P. Namítla, že napadeným usnesením Vrchní soud v Olomouci rozhodl o zastavení trestního stíhání, aniž byly splněny podmínky pro takové rozhodnutí, a odkázala na dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. f) tr. ř. Nezpochybnila, že doba, po kterou dosud trvalo trestní řízení proti obviněným, je s přihlédnutím k povaze věci značně dlouhá, přičemž podstatná část z ní připadá na nečinnost krajského soudu trvající více jak šest let. To však ještě podle ní neznamená, že by se jednalo o stav extrémního a výjimečného porušení práva obviněných na projednání věci v přiměřené lhůtě. Vrchní soud podle jejího názoru přecenil význam vcelku pozitivní charakteristiky obviněných a naopak opominul skutečnost, že obvinění zkrátili daň o částku přesahující 39 milionů Kč, aniž by projevili alespoň symbolickou snahu fiskální škodu nahradit. Uvedla, že projeví-li se neúměrné prodlení s projednáváním věci na osobních poměrech obviněných, lze uvažovat o moderaci především ve sféře jejich trestního postihu. Vyloučila však možnost, aby byly případné nedůvodné průtahy ve vyřizování věci označeny za extrémní a výjimečnou okolnost, která umožňuje využít možnosti analogie a trestní stíhání zastavit. Navrhla, aby Nejvyšší soud napadené usnesení Vrchního soudu v Olomouci zrušil a aby tomuto soudu přikázal věc v potřebném rozsahu znovu projednat a rozhodnout.

Nejvyšší soud přezkoumal podle § 265i odst. 3 tr. ř. napadené usnesení i předcházející řízení a shledal, že dovolání je důvodné.

Podle § 223 odst. 1 tr. ř. soud zastaví trestní stíhání, shledá-li za hlavního líčení, že tu je některá z okolností uvedených v § 11 odst. 1 tr. ř. V ustanovení § 11 odst. 1 tr. ř. jsou taxativně uvedeny okolnosti, za jakých je trestní stíhání nepřijatelné, v důsledku čehož je nelze zahájit, a bylo-li již zahájeno, nelze v něm pokračovat a musí být zastaveno. Ani jedna z okolností zde uvedených (a ani v jiném ustanovení trestního řádu) neznamená, že trestní stíhání je možné zastavit z důvodů průtahů v řízení. Tento závěr platí beze zbytku i pro důvod zastavení uvedený v ustanovení § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř.

Podle § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř. je trestní stíhání nepřijatelné, stanoví-li tak vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána. Odkaz na takovou smlouvu znamená, že v textu takové mezinárodní smlouvy musí být nepřijatelnost trestního stíhání výslovně zakotvena, nelze ji vyvozovat jako možný prostředek nápravy vzniklého pochybení. Žádná taková mezinárodní smlouva, včetně Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, takový důvod pro zastavení trestního stíhání nestanoví. Názor o zastavení trestního stíhání z důvodu průtahů na straně orgánů činných v trestním řízení nemá oporu v právním řádu ani v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod; naopak je v rozporu s účelem trestního řádu zakotveným v § 1 odst. 1 tr. ř., jímž je mimo jiné zájem společnosti na náležitém zjištění trestných činů a spravedlivém potrestání jejich pachatelů tak, aby řízení působilo k výchově občanů v duchu důsledného zachovávání zákonů (viz usnesení Ústavního soudu ze dne 30. 10. 2003, sp. zn. III. ÚS 217/03).

Jakkoli je i Nejvyšší soud přesvědčen o tom, že trestní řízení má probíhat efektivně a že porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě je významným zásahem do principů zaručujících ve svých důsledcích spravedlivý proces ve smyslu článku 6 odst. 1 Úmluvy, porušení tohoto práva samo o sobě nezakládá nepřijatelnost trestního stíhání, a to ani s ohledem na požadavek účinných prostředků nápravy podle článku 13 Úmluvy. Článek 6 odst. 1 Úmluvy nestanoví výslovnou sankci, již by stíhal porušení v něm zakotveného práva, natož pak sankci v podobě zrušení již vydaného meritorního rozhodnutí a následného zastavení trestního stíhání.

Porušení práva vtěleného do článku 6 odst. 1 Úmluvy je sankcionováno vyvozením odpovědnosti státu vůči obviněnému. Nepřiměřenost délky řízení je podle dosavadní judikatury Evropského soudu pro lidská práva důvodem toliko pro spravedlivé zadostiučinění stěžovatelů formou finanční náhrady, ale není a ani nemůže být důvodem pro zrušení vydaného rozhodnutí a zastavení trestního stíhání.

V souladu s judikaturou Evropského soudu je i rozhodovací praxe Ústavního soudu, který v řadě rozhodnutí řešících otázku porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě rovněž zdůraznil, že samotná skutečnost, že bylo porušeno právo na projednání věci soudem bez zbytečných průtahů a v přiměřené lhůtě, nemůže být důvodem pro zrušení napadených rozhodnutí (viz př. nálezy sp. zn. IV. ÚS 215/96, III. ÚS 70/97), ani důvodem pro zastavení trestního stíhání (viz př. usnesení ze dne 8. 7. 2003, sp. zn. II. ÚS 32/03, usnesení ze dne 30. 10. 2003, sp. zn. III. ÚS 217/03).

Vrchní soud si byl takto vyjádřených obecných zásad, aplikovaných stávající praxí soudů (viz př. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 7. 2002, sp. zn. 5 Tdo 178/2002, a ze dne 22. 10. 2002, sp. zn. 6 Tdo 578/2002), vědom; své rozhodnutí však opřel o úvahu, že v konkrétním případě došlo k výrazným nedůvodným průtahům v trestním řízení, jež zapříčinil výlučně soud prvního stupně. Průtahy převyšující dobu šesti let - v konfrontaci s rozsahem a složitostí věci, chováním obviněných, kteří se nikterak na vzniku a délce průtahů nepodíleli a k jejichž osobám v podstatě

nebylo zjištěno negativních poznatků - opodstatňují podle přesvědčení vrchního soudu závěr o nutnosti zastavit trestní stíhání obviněných, neboť takto vyjádřené rozhodné okolnosti považuje vrchní soud za okolnosti extrémní.

Nutno připustit, že částí soudní praxe je zastáván názor, že ač Úmluva neobsahuje žádné ustanovení, na které by se bylo možno odvolat jako na důvod, podle něhož lze trestní stíhání zastavit, bylo by možno ve zcela výjimečných až extrémních případech zastavit trestní stíhání s odkazem na článek 6 odst. 1 Úmluvy za použití analogie (viz zejména usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2002, sp. zn. 4 Tz 1/2002, a ze dne 10. 4. 2002, sp. zn. 7 Tz 316/2002), jak na to rovněž vrchní soud poukazuje. Takové rozhodnutí je však třeba vnímat jako skutečně zcela výjimečné řešení, jež musí být individuálně a přesvědčivě zdůvodněno s ohledem na konkrétní okolnosti případu, s přihlédnutím k zájmům obviněných na straně jedné, ale též i k zájmům dalších subjektů bezprostředně zúčastněných na straně druhé, kteří mají rovněž právo na spravedlivý proces s obviněným, který neodůvodněné průtahy nezapříčinil, přičemž současně takové rozhodnutí musí vést k spravedlivému posouzení případu a konečně i k spravedlivému rozhodnutí. Zásadně by se mělo jednat o takové situace, kdy věc ještě není ani ve stadiu nařízení hlavního líčení soudem prvního stupně.

O takovou situaci v posuzované věci evidentně nešlo. Vrchní soud přiléhavě zrekapituloval dosavadní průběh trestního stíhání obviněných a správně upozornil na neodůvodněné průtahy v délce šesti let a čtyř měsíců u Krajského soudu v Brně, které představoval časový interval, jež uplynul od podání obžaloby (30. 8. 1994) do nařízení hlavního líčení (5. 12. 2000). Současně nelze nezaznamenat, že skutky měly být spáchány v době od 6. 1. 1992 do 3. 3. 1992, že trestní stíhání obviněných bylo zahájeno ve dnech 27. 4. 1992 a 26. 6. 1992 a že odsuzující rozsudek Krajského soudu v Brně, sp. zn. 2 T 55/94, byl vyhlášen 10. 7. 2001. V postupu orgánů činných v přípravném řízení, v postupu Krajského soudu v Brně po nařízení hlavního líčení dne 5. 12. 2000 a ani v postupu Vrchního soudu v Olomouci již nelze spatřovat další neodůvodněné průtahy.

Takový vývoj trestního stíhání obviněných, ani při zdůraznění stávající délky trestního stíhání, doby trvání neodůvodněných průtahů, jež obvinění skutečně nezapříčinili, a dalších okolností, jež jsou podle názoru vrchního soudu relevantní, neopodstatňuje závěr o tom, že jde o okolnosti výjimečné, natož pak extrémní. Vrchní soud vedle délky řízení a doby trvání neodůvodněných průtahů nezaviněných obviněnými poukázal na rozsah a závažnost trestní věci s tím, že se nijak nevymyká ostatním případům projednávaným krajským soudem coby soudem prvního stupně, a též na vcelku příznivé hodnocení obviněných. Nutno souhlasit s názorem nejvyšší státní zástupkyně, že v žádném případě nejde o okolnosti mimořádné. Vrchní soud hodnotil rozhodné okolnosti nevyváženě; přecenil význam délky trestního stíhání, doby trvání nedůvodných průtahů i hodnocení osob obviněných, a naopak uvážlivě nevyhodnotil okolnosti, jež charakterizují povahu trestné činnosti, která je obviněným kladena za vinu. Obvinění měli svou trestnou činností zkrátit daň z obratu o částku přesahující 39 milionů Kč, aniž by projevili jakoukoli snahu fiskální škodu státu nahradit. Zrušení již vyneseného rozsudku a zastavení trestního stíhání nelze v daných souvislostech vnímat jako spravedlivé posouzení a rozhodnutí případu. Nepřípadnost takového řešení je v konkrétním případě obzvláště zvýrazněna též proto, že k zastavení trestního stíhání došlo až po vyhlášení odsuzujícího rozsudku ve veřejném zasedání odvolacího soudu za současného zrušení rozsudku jako meritorního rozhodnutí, které již bylo Krajským soudem v Brně učiněno.

Pro úplnost Nejvyšší soud poznamenává, že Vrchní soud v Olomouci rozhodl o zastavení trestního stíhání i formálně nepřesně. Jako odvolací soud měl správně aplikovat ustanovení § 257 odst. 1 písm. c) tr. ř., podle něhož odvolací soud napadený rozsudek zruší a trestní stíhání zastaví, shledá-li, že je tu některá z okolností, jež by odůvodňovaly zastavení trestního stíhání soudem prvního stupně (§ 223 odst. 1, 2 tr. ř.). Nebylo proto na místě z důvodů uvedených v napadeném usnesení rozsudek podle § 259 odst. 1 písm. b) tr. ř. zrušit a podle § 259 odst. 3 tr. ř. nově rozhodnout tak, že se trestní stíhání obviněných podle § 223 odst. 1 tr. ř., § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř. per analogiam zastavuje.

Nejvyšší soud proto z podnětu dovolání nejvyšší státní zástupkyně podle § 265k odst. 1 tr. ř. z důvodu uvedeného v ustanovení § 265b odst. 1 písm. f) tr. ř. zrušil napadené usnesení Vrchního soudu v Olomouci a podle § 265l odst. 1 tr. ř. tomuto soudu přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl. Při novém rozhodování je Vrchní soud v Olomouci vázán právním názorem, který v tomto usnesení vyslovil Nejvyšší soud. Na vrchním soudu tedy bude, aby o odvoláních podaných státním zástupcem i obviněnými znovu rozhodl.

Další články:

- [Oběť trestného činu](#)
- [Dohoda o vině a trestu](#)
- [Zajištění nároku poškozeného](#)
- [Práva obviněného \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Vydání příkazu k dodání do výkonu trestu](#)
- [Neoprávněná činnost pro cizí moc](#)
- [Kvalifikace skutku](#)
- [Odnětí věci rozhodujícímu soudci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Náhradní trest](#)
- [Výkon trestu](#)
- [Účinné vyšetřování \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)